

VID

**Studieplan for videreutdanning i forebygging og håndtering
av atferd som utfordrer hos personer med
utviklingshemming**

30 studiepoeng

**Programme Description for Continuing Education in
Reducing the risk of behaviour that challenges amongst
people with intellectual and developmental disability.**

30 ECTS

**Fakultet for helsefag
Faculty of Health Studies**

VID Sandnes

Godkjent 9. mai 2019 av Utdanningsutvalget

Innholdsfortegnelse

Innhold

1. Presentasjon av studiet	1
2. Målgruppe og opptakskrav	2
3. Læringsutbytte.....	3
Kunnskaper	3
Ferdigheter.....	3
Generell kompetanse	3
4. Arbeids- og undervisningsformer	4
5. Internasjonalisering	4
6. Vurderingsformer.....	5
7. Studiets oppbygning	5
8. Nøkkelinformasjon om studiet	6
Kunnskaper	7
Ferdigheter.....	7
Generell kompetanse	7
Emnebeskrivelser.....	9
Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer	10
Beslutningsprosesser og positiv atferdsstøtte	
Fagutvikling og intervensjon ved positiv atferdsstøtte	17

1. Presentasjon av studiet

Atferd som utfordrer oppstår ofte i spennet mellom individets forutsetninger og omgivelsenes krav. Endringsarbeid for målgruppen utviklingshemmede krever derfor en helhetlig tilnærming med fokus både på egenskaper i livsmiljøet og hos enkeltpersonen. Dette innbefatter sårbarhetsfaktorer som følge av funksjonshemming og spesifikke analyser som synliggjør hvorfor vanskene oppstår. Det innebærer videre etiske og juridiske vurderinger, forebyggende tiltak på kort og lang sikt og eventuelt bruk av grensesettende tiltak når problemene oppstår. I studiet vil alle disse faktorene bli utdypet, mens hovedfokus rettes mot proaktive tiltak som reduserer muligheten for at utfordrende atferd oppstår.

Selv om rettighetene og behovene til den aktuelle tjenestemottakeren skal stå i sentrum, vil endringsarbeidet i stor grad ivaretas av nærpå personer som familie og tjenesteytere. Arbeid med utfordrende atferd er krevende og innebærer ofte stress og høyt emosjonelt nivå som kan bidra til utbrenthet og turnover. Atferdsproblemer utfordrer således hele familiesystemer, og framgang i arbeidet må også innebære at nettverket rundt tjenestemottakeren har fått det bedre. Håndtering av utfordringer med atferd kan i noen tilfeller innebære tvang, og studiet vil gi en grundig gjennomgang av lovverket som regulerer bruk av tvang og makt.

På tross av en større rettighetsfesting er rettsikkerheten til utviklingshemmede under et sterkt press og det er grunn til å regne med at det er store mørketall når det gjelder omfanget av tvang og makt utviklingshemmede utsettes for (NAKU 2014). NOU 2016:17 *På lik linje* slår fast at det er omfattende brudd på menneskerettighetene presentert i Konvensjon om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD, ratifisert i Norge 2013) på alle viktige områder i livet. Tilnærmingen i CRPD forstår funksjonshemming som noe som blir til i møtet mellom individet og samfunnet. Dette understreker behovet for å skape eller redesigne omgivelser slik at alle oppnår de samme rettigheter og likeverdige muligheter.

Melding St.13, *Utdanning for velferd* (2011-2012) beskriver et økende behov for kvalitetsforbedring og kunnskapsbasering i kommunale tjenestetilbud rettet mot personer med utviklingshemming. Både tjenester og utdanningstilbud har behov for utvikling. Kompetente praktikere gir kvalitet i tjenestetilbud. Videreutdanning i forebygging og håndtering av atferd som utfordrer skal gi innsikt i livskvalitetsfremmende tiltak og føre fram til en handlingskompetanse knyttet til samhandlingsreformens særskilte krav til tverrprofesjonelt samarbeid, for å sikre koordinerte og gode tjenester.

Den metodiske tilnærmingen i videreutdanningen henter inspirasjon fra den faglige tradisjonen Positive Behavior Support (PAS). PAS bygger i hovedsak på moderne atferdsanalyse og humanistiske verdier. Mål med tiltakene er å bidra til økt livskvalitet, inkludering, deltakelse og tilegnelse av sosialt verdsatte roller som fremmer medborgerskap. Medborgerskap bygger på prinsippet om at individer er fullverdige samfunnsmedlemmer (NoU 17: 2016).

Tiltakene til personer med utviklingshemming skal bygge på personens interesser, ferdigheter, ønsker og muligheter. Gode relasjoner er kanskje den viktigste beskyttelsesfaktoren for å unngå å utvikle utfordrende atferd. I videreutdanningen vil det bli lagt vekt på betydningen av god implementering av metode og tiltak, samt god oppfølging/kontroll og evaluering av tiltakene. Hvordan tjenesteutøver skal sikre myndiggjøring i form av medvirkning og egne valg, både når det gjelder egen person, tjenester og deltakelse i samfunnet for øvrig, er i fokus. Utdanningen vil også ta for seg ulike måter å organisere og lede tjenestene rundt personer i målgruppen.

2. Målgruppe og opptakskrav

Videreutdanningen retter seg mot fagpersoner som arbeider med utdanning, helse og velferd innen kommunal, statlig, privat eller ideell tjenesteyting og pedagogisk virksomhet. Aktuelle faggrupper er bl.a. vernepleier, ergoterapeut, sykepleier, fysioterapeut, sosionom, barnevernspedagoger. Studiet vil også egne seg for administrativt personell og ledere i kommunal og statlig virksomhet, med ansvar for koordinering eller planlegging for tjenester tiltenkt personer innen autismespektrumet og / eller med utviklingshemming. Studiet retter seg mot samfunns- og tjenesteområder hvor tjenesteyting planlegges, tilrettelegges og gjennomføres.

Det stilles krav om minimum bachelorgrad (180 studiepoeng) eller annen utdanning på tilsvarende nivå, av minimum tre års omfang innenfor helse-, sosial- og andre velferdsfag. Søkere med pedagogisk eller samfunnsfaglig utdanning med samme omfang, kan tas opp etter individuell vurdering. For disse søkerne må det da dokumenteres minimum ett års relevant velferdsfaglig yrkeserfaring etter endt utdanning. I den individuelle vurderingen vil relevant praksis og omfang av relevante fag/emner i fagkretsen legges til grunn.

Jf. § 3 i forskrift 1. desember 2005 nr. 1392 krav til mastergrad. Opptak og rangering skjer i henhold til forskrift 12. desember 2016 om opptak, studier, eksamen og grader ved VID

vitenskapelige høyskole. Søkere som fyller kravene til opptak rangeres på grunnlag av vektet gjennomsnitt av alle eksamener som inngår i det faglige grunnlaget.

3. Læringsutbytte

Læringsutbyttebeskrivelsene er lagt på 2. syklus i tråd med det nasjonale kvalifikasjonsrammeverket for høyere utdanning.

Etter endt videreutdanning skal kandidaten ha følgende læringsutbytte, inndelt i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper

Kandidaten

- har inngående kunnskap om utviklingshemming og atferd som utfordrer
- har inngående kunnskap om rådende anerkjent teoritilfang som kan bidra til å forstå og analysere utvikling av atferd som utfordrer
- har avansert kunnskap om hvordan livsmiljøet og tjenestetilbudet kan påvirke utvikling av atferd som utfordrer
- har evne til analytisk tenkning, selvstendig arbeid og kritisk refleksjon rundt teorier, metoder og fortolkninger av praksis på området
- har utdypet kunnskap om viktige sosialpolitiske målsettinger som normativt grunnlag for yrkesutøvelsen

Ferdigheter

Kandidaten

- kan identifisere og reflektere over etiske utfordringer i alle prosesser i målrettet tiltaksarbeid
- kan argumentere for brukerens verdier, ønsker og problemoppfatninger og sette personsentrerte verdier i sentrum i arbeidet med å fremme livskvalitet
kan anvende kunnskap om positiv atferdsstøtte og et helhetlig perspektiv for å fremme livskvalitet
- kan bruke relevante metoder for å planlegge, gjennomføre og evaluere endringsarbeid som forebygger og reduserer atferd som utfordrer

Generell kompetanse

Kandidaten

- har forståelse for at forebygging av atferdsvansker har betydning for sosial deltakelse og medborgerskap
- kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder og vurdere kunnskapsbaserte metoder i møte med atferd som utfordrer
- kan gjennomføre evaluering av tiltak og formidle resultater til andre fagpersoner, brukere og allmenheten
- kan søke, vurdere og kommunisere forskningslitteratur

4. Arbeids- og undervisningsformer

Undervisnings- og læringsformene bygger på et sosialt og prosessuelt læringssyn, hvor den enkelte student sitt medansvar og deltakelse er grunnleggende for kunnskapsproduksjon og egenutvikling. Siden studiet i utgangspunktet har en tverrfaglig/tverrprofesjonell studentgruppe, vil studentdeltakelse og samskaping i undervisning bygge opp under tverrprofesjonell samarbeidslæring (TPS). TPS vil gi en felles velferdsfaglig kompetanse-plattform, og vil styrke kandidatenes evne til tverrfaglig samarbeid etter endt utdanning

For at studenter skal ha likeverdige muligheter til å gjennomføre studiet, vil studiet tilstrebe å utvikle universelle løsninger som inkluderer flest mulig. De universelle løsningene skal gjelde adkomst, rom og utstyr, samt undervisning, materiell og læringsverktøy (IT, film og presentasjoner m.v.) Utover de universelle løsningene, vil individuell tilrettelegging hjemlet i Universitets- og høyskoleloven § 4-3 og i Likestillings og diskrimineringsloven § 21 være gjeldende. Som del av læringssynet, vil tilgjengelighet og inkludering være en generell holdning, som gjenspeiler seg i praksis.

Læringsaktivitetene inkluderer forelesning, individuelle oppgaver, gruppearbeid med framlegg og diskusjoner i plenum, refleksjonsoppgaver (individuelle og i gruppe), samt gruppeaktivitet på læringsplattformen, for eksempel diskusjonsforum og oppgaveløsning. Lenker til digitale ressurser samt oppgaver mellom samlingene, skal forberede studentene på nye tema og utfordringer til neste samling.

Videre er egenstudier av litteratur grunnleggende, sammen med obligatorisk arbeidskrav og veiledning. Det er vekt på skriftlige oppgaver gjennom studiet for å fremme forståelse av sammenhenger mellom teori og praksis, kunnskapsbasert praksis og ulike forskningstilnærminger. Skriftlige oppgaver skal også bidra til etisk refleksjon og kritisk analyse, slik studiets overordnede mål og kjerneområder tilsier.

Studiet vektlegger også vurderingsformer som har til hensikt å vurdere kunnskap, ferdigheter og generelle kompetanser som utvikles i samarbeid med andre.

5. Internasjonalisering

Fakultetet for helsefag har partnerinstitusjoner i flere land i Europa, Midtøsten og Nord-Amerika. Ansatte har etablerte samarbeid både i forskning og utdannings-sammenheng på nasjonalt og internasjonalt nivå, som videreformidles gjennom undervisning og bidrar til å gi studentene oppdatert kunnskap innenfor våre forskningsfelt og studiets fagområder.

Både studiets kjerneområder Positiv Atferdsstøtte (PAS) og «atferd som utfordrer» og fagområdet Disability Studies innebærer forankring i internasjonal faglitteratur og forskning. Pensum er derfor både på engelsk og norsk. I studiet undervises det i hovedsak på norsk. Internasjonale forelesere ved videreutdanningen vil være med og sikre internasjonal aktualitet og oppdatert kunnskap, samt gi mulighet for bruk av engelsk som del av undervisningsspråket.

6. Vurderingsformer

Eksamen avholdes ihht forskrift 12. desember 2016 om opptak, studier, eksamen og grader ved VID vitenskapelige høyskole. Det avlegges eksamen i hvert enkelt emne, og det benyttes ulike vurderingsformer. Beskrivelse og omfang av vurderingsformen gjengis i hver enkelt emneplan.

Vurderingsuttrykket i de ulike emnene er hovedsakelig gradert karakter A-E for bestått, og F for ikke-bestått. I ett eller få emner kan vurderingen angis med bestått/ikke-bestått.

7. Studiets oppbygning

Denne tverrfaglige videreutdanningen er organisert som et ettårig deltidsstudium og hele (30 stp) eller deler (Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer, 10 stp) kan inngå i porteføljen i tverrfaglig master i *medborgerskap og samhandling* ved VID vitenskapelige høyskole.

Studiet går over to semestre med-samlingsbaserte undervisningsuker. Det er obligatorisk fremmøte ved samlingene, med maksimum 20 % fraværsgrense.

Videreutdanning i forebygging og håndtering av atferd som utfordrer				
Emnekode	Emnenavn	Studiepoeng	Semester	O/V*
MAMEDBO-504	Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer.	10	Vår	V
MAMEDBO-505	Beslutningsprosesser og positiv atferdsstøtte (PAS)	10	Høst	V
MAMEDBO-506	Fagutvikling og intervensjon ved positiv atferdsstøtte (PAS)	10	Høst	V

8. Nøkkelinformasjon om studiet

Navn på studieprogrammet: Forebygging og håndtering av atferd som utfordrer hos personer med utviklingshemming		Engelsk navn på studieprogrammet: Reducing the risk of behaviour that challenges amongst people with intellectual and developmental disability
ISCED-kode:		
Studieprogramkode: MAMEDBO 506, 505 og 506	Kvalifikasjonsnivå: 2. syklus (mastergrad)	
Antall studiepoeng: 30	Grad etter avsluttet studium:	
Undervisningsspråk: norks	Organisering av studiet: Deltid (50 % studiebelastning)	
Praksisstudier: Nei	Praksisomfang: uker	
Normert studietid: 1 år	Studieåret starter: Vår	Undervisningssted: Sandnes

Målgruppe og opptakskrav

Det stilles krav om minimum bachelorgrad (180 studiepoeng) eller annen utdanning på tilsvarende nivå, av minimum tre års omfang innenfor helse-, sosial- og andre velferdsfag.

Søkere med pedagogisk eller samfunnsfaglig utdanning med samme omfang, kan tas opp etter individuell vurdering. For disse søkerne må det da dokumenteres minimum ett års relevant velferdsfaglig yrkeserfaring etter endt utdanning. I den individuelle vurderingen vil relevant praksis og omfang av relevante fag/emner i fagkretsen legges til grunn.

Beskrivelse av studieprogrammets innhold og profil

Videreutdanningen har som hensikt å utdanne studenter med avanserte kunnskaper og generell kompetanse i forståelse for utvikling av atferd som utfordrer hos personer med utviklingshemming og autisme, og med basis i dette ha avanserte ferdigheter i iverksetting av tiltak for å redusere disse. Utdanningen vil presentere rammeverket positiv atferdsstøtte (PAS) som skreddersydde opplegg. Gjennom bruk av PAS, vil fagmiljøet og personen det gjelder, kunne oppnå konkrete endringer i målatferd, men også endringer i forhold til samfunnsdeltakelse, nettverksmuligheter, økte valgmuligheter, samt nye roller som innebærer respekt fra andre og kontinuerlig økt kompetanse. På den måten kombineres viktige prinsipper innen normalisering med medborgerskapstradisjonen og mer generelt målrettet miljøarbeid i denne videreutdanningen.

Læringsutbytte

Kunnskaper:

Kandidaten

- har inngående kunnskap om utviklingshemming og atferd som utfordrer
- har inngående kunnskap om rådende anerkjent teoritilfang som kan bidra til å forstå og analysere utvikling av atferd som utfordrer
- har avansert kunnskap om hvordan livsmiljøet og tjenestetilbudet kan påvirke utvikling av atferd som utfordrer
- har evne til analytisk tenkning, selvstendig arbeid og kritisk refleksjon rundt teorier, metoder og fortolkninger av praksis på området
- kan anvende kunnskap om positiv atferdsstøtte og et helhetlig perspektiv for å fremme livskvalitet
- har utdypet kunnskap om sosialpolitiske målsettinger som ~~normativ~~ grunnlag for yrkesutøvelsen

Ferdigheter:

Kandidaten

- kan identifisere og reflektere over etiske utfordringer i alle prosesser i målrettet tiltaksarbeid
- kan argumentere for brukerens verdier, ønsker og problemoppfatninger og sette personsentrerte verdier i sentrum i arbeidet med å fremme livskvalitet
- kan bruke relevante metoder for å planlegge, gjennomføre og evaluere endringsarbeid som forebygger og reduserer atferd som utfordrer

Generell kompetanse:

Kandidaten

- har forståelse for forebygging av atferdsvansker sin betydning for sosial deltakelse og medborgerskap
- kan anvende sine kunnskaper og ferdigheter på nye områder og vurdere evidensbaserte metoder i møte med atferd som utfordrer
- kan gjennomføre evaluering av tiltak og formidle resultater til andre fagpersoner, brukere og allmenheten
- kan søke, evaluere, bearbeide og kommunisere forskningslitteratur

Arbeids- og yrkesmuligheter etter endt utdanning

Helse- og sosialsektoren etterspør kompetanse i tråd med dagens føringer innenfor juss, etikk og generell forskningsbasert faglig metodikk. Omsorgspolitiske føringer blant annet i USA, Storbritannia, men indirekte også i Norge, anbefaler Positiv Atferdsstøtte (PAS) som et rammeverk for kunnskapsbasert praksis i situasjoner der atferd oppleves utfordrende. Typiske arbeidsmuligheter etter endt utdanning er i ledende miljøterapeutstillinger i skole, barnehage og kommunal sektor, fagkonsulenter i habiliteringstjeneste eller veiledningsteam.

Videre studiemuligheter etter endt utdanning

Videreutdanningen er en integrert del av masteremnet i medborgerskap og samhandling ved VID vitenskapelige høyskole. Videreutdanningen kan tas alene eller som en del av masterløpet.

Emnebeskrivelser

Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer

Frames, theories and ethical reflections towards behaviour that challenges

Fakta om emnet	Undervisning	Praksis
Emnekode: MAMEDBO-504	Undervisningsspråk: Norsk	Praksisstudier: Nei
Antall studiepoeng:	Undervisningssted: Sandnes	Praksisomfang: x timer/uker
Tilbys som enkeltemne: Ja	Undervisningstermin: Vår	Studentarbeidsomfang
Emnestatus: Valgemne	Obligatorisk undervisning: Ja	Undervisningsomfang: 30 timer
Studienivå: Høyere grad		Omfang studentstyrt arbeid: 240 timer
Plassering i studieløpet		Totalt antall studentarbeidstimer: 270 timer
Heltid: Ikke fastsatt		
Deltid: Ikke fastsatt		
Forkunnskapskrav: bachelor		

Innhold

I emnet *Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer* får studentene en grundig innføring i rådende faglige, juridiske og omsorgspolitiske ideologier og retningslinjer, som grunnlag for å forstå hvorfor og hvordan en kan fremme god livskvalitet blant utviklingshemmede. Emnet gir en grundig innføring i hvordan atferdsvansker kan forebygges gjennom økt kunnskap om målgruppens spesielle utfordringer. Dette inkluderer kunnskap om hvordan målgruppens nedsatte kognitive evne kan hemme språkforståelse, tolking av omgivelsene og sosial inkludering. Emnet har også fokus på hvordan man kan forstå og kartlegge risikofaktorer for utvikling av atferdsvansker og bidra til å øke de beskyttelsesfaktorene som kan forebygge uønsket atferd.

Positiv atferdsstøtte (PAS) handler om å la ideologiene veilede hvordan vi bruker fagmetodikken. Til grunn for PAS er et bredt spekter av strategier for å styrke omgivelsene og fremme et godt liv, og samtidig hemme betingelser som skaper og opprettholder atferd som utfordrer. Dette emnet vil gi en introduksjon til ulike strategier og metoder en kan ta i bruk på et universelt nivå, til de som er ekstra utsatte og til de som har etablert alvorlig atferd som utfordrer.

Hovedtemaer:

- Etikk og grunnleggende rettigheter
- Risikofaktorer for utvikling av utfordrende atferd hos målgruppen
- Positiv atferdsstøtte og anvendt atferdsanalyse
- Innledende om proaktive metoder for forebygging av atferdsvansker
- Generelt om livsmiljø og ivaretagelse av grunnleggende behov

Læringsutbytte

Etter fullført emne skal studenten ha følgende læringsutbytte, inndelt i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper:

- Studenten har inngående forståelse for forebygging av atferdsvansker sin betydning for sosial deltakelse og medborgerskap
- har inngående kunnskap om vilkårene som er angitt i kapittel 9 i Helse- og Omsorgstjenesteloven – Rettsikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming
- har inngående kunnskaper om hvordan tjenestetilbud og livsmiljøet kan bidra til å forebygge utvikling av atferd som utfordrer.
- har avansert kunnskap om sårbarhetsfaktorer for utvikling av problematferd for personer med utviklingshemming og personer innen autismespektrumet
- kan analysere begreper i anvendt atferdsanalyse og viser forståelse for hvordan atferd påvirkes og endres i samspill med sine omgivelser

Ferdigheter:

Studenten

- kan anvende observasjoner og registreringer for identifisering av årsaker til atferd
- kan anvende kunnskap om somatisk differensialdiagnostikk og sjekklistor for identifisering av somatisk sykdom, samt ulike risikofaktorer, forebygging og målrettet tiltaksarbeid
- har utviklet ferdigheter i å identifisere og å endre omgivelser slik at de er støttende og bygger positive relasjoner
- kan gjennomføre kritisk refleksjon over etiske utfordringer i målrettet tiltaksarbeid
- kan bruke relevante metoder for utforme en personlig plan som inneholder proaktive og reaktive strategier basert på funn fra en funksjonell analyse

Generell kompetanse:

Studentene

- kan kritisk analysere relevante faglige problemstillinger
- kan argumentere for og formidle brukerens verdier, ønsker og problemoppfatning og sette disse i sentrum i arbeidet med å fremme livskvalitet
- kan bidra til nytenkning og utvikling sammen med personer med utviklingshemming

Arbeids- og undervisningsformer

- Forelesninger
- Gruppeoppgaver, inkludert diskusjoner
- Ferdighetstrening
- E-læringsressurser
- Egenstudier

Obligatoriske aktiviteter

- Gruppeoppgave – 1500 ord
- skriftlig innlevering på læringsplattformen
- må være godkjent for at studenten skal kunne gå opp til eksamen (vurderingsform: godkjent/ikke-godkjent)

Vurderingsordning

Vurderingsform	Varighet	Vurderingsuttrykk	Vekting
Hjemmeeksamen, 2000 ord, individuell, skriftlig innlevering på Inspira	3 mnd	A-F	100/100

Pensum

Cooper, J.O., Heron, T.E. og Heward, W.L. (2014). *Applied Behavior Analysis*. International edition, 2. utg. Essex: Pearson Education Limited (kap. 1, 2, 11, 12, 13,16, 17, 19,20,22, 23,24)

Eknes, J. (red.) (2000). *Utviklingshemming og psykisk helse*. Oslo. Universitetsforlaget (kap. 1 og 2)
Eknes, J., Bakken, T.L., Løkke, J.A. og Mæhle, I. (red.) (2008). *Utredning og diagnostisering. Utviklingshemming, psykiske lidelser og atferdsvansker*. Oslo: Universitetsforlaget (kap.7,8,9,10)

Helsedirektoratet (2015). Rundskriv IS-10/2015). Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming. Lov av 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester kapittel 9. Hentet 03.09.2015, fra <https://helsedirektoratet.no/Sider/Rettssikkerhet-ved-bruk-av-tvang-og-makt-overfor-enkelte-personer-med-psykisk-utviklingshemming.aspx>

Holden, B. (2013). *Miljøbehandling. En atferdsanalytisk tilnærming*. Gyldendal Akademisk (kap. 1, 2, 3, 9, 10, 11,12)

Holden, B. I: NAKU (2012). *Psykisk helse: Atferdsanalytiske betraktninger*. <http://naku.no/kunnskapsbanken/psykisk-helse-atferdsanalytiske-betraktninger>

Lillevik, Ole Greger og Lisa Øien (2014): *Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon*. Gyldendal akademisk. (kap. 2)

Løkke, J. A. og Salthe, G. (2012). Sjekkliste for målrettet tiltaksarbeid: fra normative og deskriptive premisser til tiltak og evaluering. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 39(1), 17-32.

McDonnell, A. (2013). *Håndtering av aggressiv atferd med laveffektive tilnærminger*. Universitetsforlaget (kap 1)

Popp, M. og Munch-Hansen, M. (2005). *Forstå og forebyg vold*. Munksgaard Danmark (kap.16, 19, 22, 25)

Strømgren, B. og Dønnum, M.S. (2013). *En multimodal kontekstuell tilnærming til analyse og behandling av utfordrende atferd hos personer med utviklingshemming*. NTA, 40, 133-146. Hentet 04.09.2015, fra <https://www.google.no/#q=MFM+Str%C3%B8mgren>

Syse, A. (2016). *Psykisk helsevernloven med kommentarer*. 3. utg. Gyldendal Akademisk (kap. 4 Menneskerettslige aspekter ved frihetsberøvelse og tvang i behandlingsøyemed).

Svartdal, F. I: Eikeseth, S. og Svartdal, F. (2010). *Anvendt atferdsanalyse – Teori og praksis*. 2. utgave. Oslo. Gyldendal Akademisk (kap. 8)

Beslutningsprosesser og positiv atferdsstøtte (PAS)

Decision making and positive behavior support (PBS)

Fakta om emnet	Undervisning	Praksis
Emnekode: MAMEDBO-505 Antall studiepoeng: 10 Tilbys som enkeltemne: Nei Emnestatus: Valgemne Studienivå: Høyere grad Plassering i studieløpet Heltid: Ikke fastsatt Deltid: Ikke fastsatt Forkunnskapskrav: Mamedbo-504 - emne <i>Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer</i>	Undervisningsspråk: Norsk Undervisningssted: Sandnes Undervisningstermin: Høst Obligatorisk undervisning: Ja	Praksisstudier: Nei Praksisomfang: x timer/uker Studentarbeidsomfang Undervisningsomfang: 30 timer Omfang studentstyrt arbeid: 240 timer Totalt antall studentarbeidstimer: 270 timer

Innhold

Med utgangspunkt i teorier som ligger til grunn for positiv atferdsstøtte (PAS), og en videreføring av teoritilfanget i emnet *Rammer, teorier og etisk refleksjon knyttet til forebygging og håndtering av atferd som utfordrer*. I emnet presenteres aktuelle proaktive og reaktive metoder for å forebygge og redusere atferd som utfordrer. Emnet omfatter også kunnskaper om god program-implementering og etablering av kvalitetssikrende systemer for opprettholdelse av god faglig standard.

PAS-rammeverket gir en systematisk oversikt over hva tjenesteytere trenger kompetanse om og tiltak som kan iverksettes med mål om å levere gode tjenester til mennesker med utviklingshemming. Dette emnet gir en utdyping i PAS nøkkeltrekk; et kontinuerlig forebyggende fokus, proaktive tilnærminger for å lære personen passende atferd, evidensbasert praksis, systemendringer som kan støtte en effektiv praksis, og databasert beslutningstaking.

Hovedtemaer:

- Proaktive og reaktive metoder for å forebygge og redusere utfordrende atferd
- Praktiske øvelser for håndtering av utfordrende atferd

Læringsutbytte

Etter fullført emne skal studenten ha følgende læringsutbytte, inndelt i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper:

Studenten

- har omfattende kunnskap om teorier og fagbegrep angående positiv atferdsstøtte
- har inngående kunnskaper om relevante kartleggingsredskaper for vurdering av utfordrende atferd fra individ til systemnivå

- har en økt bevissthet om egne reaksjoner i møte med vold og aggressivitet og er sikrere i forebygging og takling av slike situasjoner
- har inngående kunnskaper rundt bruk av alternative ferdigheter og/eller kommunikasjon til atferd som utfordrer og endring av miljø/ livsbetingelser

Ferdigheter:

Studenten

- kan identifisere og endre omgivelser slik at de er støttende og bygger positive relasjoner
- kan bruke relevante kartleggingsredskaper for vurdering av atferd som utfordrer
- kan samle inn, bearbeide og tolke data for å vurdere atferd som utfordrer, og kan arbeide selvstendig med problemløsning knyttet til relevante utfordringer
- kan bruke reaktive metoder og vet hvordan profesjonelle skal forholde seg når utfordrende atferd inntreffer

Generell kompetanse:

Studenten

- kan formidle faglige problemstillinger og bidra til kommunikasjon som motvirker utfordrende atferd, både i faglige sammenhenger og ut mot allmenheten
- kan reflektere over bruk av evidensbaserte metoder og deres plass i forebygging og behandling av atferd som utfordrer
- har innsikt i sammenhenger og utfordringer knyttet til positiv atferdsstøtte, medborgerskap og selvbestemmelse

Arbeids- og undervisningsformer

- forelesninger
- ferdighetstrening
- gruppeoppgaver
- egenstudier

Obligatoriske aktiviteter

- Obligatorisk læringsaktivitet i gruppe med positiv atferdsstøtteplan

Vurderingsordning

Vurderingsform	Varighet	Vurderingsuttrykk	Vekting
Muntlig gruppeeksamen	1 t forberedelse, 45 fremføring	A-F	100/100

Utfyllende informasjon om eksamen/vurdering:

Eksamen tar utgangspunkt i innholdsbeskrivelse for emnet om Beslutningsprosesser og positiv atferdsstøtte (PAS) og dekker alle læringsutbytter beskrevet i emneplanen. Eksamen blir avholdt i grupper på 3-5 studenter. Informasjon om gruppesammensetning mv. blir gitt på første samling i emnet.

På eksamensdagen får studentene utdelt et oppgavesett, der et gitt antall oppgaver skal besvares. Gruppen får en (1) time til forberedelse uten hjelpemidler. Man kan notere stikkord til et fremlegg i hver oppgave og ha med notat på fremføring. Alle studentene forventes å delta likeverdig i fremføringen av besvarelsene, som varer i 45 minutter. Fremlegg av besvarelsene skjer med to sensorer til stede, som har ansvar for å lede gjennomføringen av eksamen og invitere til diskusjon og utdyppninger.

Gruppen får en samlet vurdering; Karakteruttrykk A-F. Det kan i særlige tilfeller gis individuell vurdering innad i gruppen.

Dersom studenter får ikke bestått (karakter F), arrangeres ny muntlig gruppeeksamen, eventuelt individuell muntlig eksamen. Informasjon om dette blir gitt etter eksamen, dersom det blir aktuelt.

Pensum

Cooper, J.O., Heron, T.E. og Heward, W.L. (2014). *Applied Behavior Analysis*. International edition, 2. utg. Essex: Pearson Education Limited (kap. 3,4,5)

Crates, N. og Spicer, M. (2016). Reactive strategies within a positive behavioural support framework for reducing the episodic severity of aggression. *BILD, International Journal of positive Behavioural Support*, vol 6,number 1, pp. 24-34

Fox, L., Dunlap, G., Hemmeter, M.L., Joseph, G.E., og Strain, P.S. (2003). The teaching pyramid: A model for supporting social competence and preventing challenging behavior in young children. *Young Children*, (July), 48-52.

Fox, L. og Harper (2006). "You got it!" Teaching Social and Emotional Skills. *Yong children* Nov. 2006, vol 61 issue 6 (July), 48-52.

Gundersen, K. og Moynahan, L. (2014). *Nettverk og sosial kompetanse*. Oslo: Gyldendal Akademisk (kap. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,17)

Hanssen Bjørn Petter, Stakseng Oddvar, Stangeland Arild, Urheim Ragnar (1999): *Sikkerhet og omsorg*. Bergen: Fagbokforlaget. (kap. 2,7,8)

Helsedirektoratet (2015). Rundskriv IS-10/2015). Rettssikkerhet ved bruk av tvang og makt overfor enkelte personer med psykisk utviklingshemming. Lov av 24. juni 2011 nr. 30 om kommunale helse- og omsorgstjenester kapittel 9. Hentet 03.09.2015, fra <https://helsedirektoratet.no/Sider/Rettssikkerhet-ved-bruk-av-tvang-og-makt-overfor-enkelte-personer-med-psykisk-utviklingshemming.aspx> (121 s)

Holden, B. (2013). *Miljøbehandling. En atferdsanalytisk tilnærming*. Gyldendal Akademisk (kap. 4,5,6,7,8)

Lillevik, Ole Greger og Lisa Øien (2014): *Miljøterapeutisk arbeid i møte med vold og aggresjon*. Gyldendal akademisk. (kap. 4, 6)

Lucyshyn,J., Dunlap,G., og Albin, R.W. (2002). *Families and Positive Behavior Support. Addressing Problem Behavior in Family Contexts*. Paul H. Brookes Publishing CO. Baltimore, Maryland (kap. 1)

- McDonnell, A. (2013). *Håndtering av aggressiv atferd med laveffektive tilnærminger*. Universitetsforlaget (kap 2,4,5,)
- NAKU (2016). Hva er utfordrende atferd og hva er årsakene? <http://naku.no/kunnskapsbanken/tvang-og-makt-utfordrende-atferd-og-%C3%A5rsak>
- Popp, M. og Munch-Hansen, M. (2005). *Forstå og forebyg vold*. Munksgaard Danmark (kap. 4,5,6,7, 9, 10, 11, 12, 13,20,27)
- Positive Behavioural Support (PBS) Coalition UK (2015). *Positive Behavioural Support: A Competence Framework*. London: Positive Behaviour Support (PBS) Coalition UK.
<http://www.skillsforcare.org.uk/Document-library/Skills/People-whose-behaviour-challenges/Positive-Behavioural-Support-Competence-Framework.pdf>
- Sailor, W., Dunlap, G., Sugai, G. og Horner, R. (editors) (2011). *Handbook of Positive behavior Support*. Springer (kap. 1,2,3,4,5,7)
- Spicer, M. og Crates, N. (2016). Non-aversive reactive strategies for reducing the episodic severity of aggression. BILD, *International Journal of positive Behavioural Support*, vol 6, number 1, pp. 35-51
- Svartdal, F. I: Eikeseth, S. og Svartdal, F. (2010). *Anvendt atferdsanalyse – Teori og praksis*. 2. utgave. Oslo. Gyldendal Akademisk (kap. 13)
- Tiger, J.H., Hanley, G.P. og Bruzek, J. (2008) Functional Communication Training: A Review and Practical Guide. *Behav. Anal. Pract.* 2008 Spring; 1(1): 16-23

Fagutvikling og intervensjon ved positiv atferdsstøtte (PAS)

Professional Development and interventions in connection with Positive Behaviour Support (PBS)

Fakta om emnet	Undervisning	Praksis
Emnekode: MAMEDBO-506 Antall studiepoeng: 10 Tilbys som enkelttemne: Nei Emnestatus: Valgemne Studienivå: Høyere grad Plassering i studieløpet Heltid: Ikke fastsatt Deltid: Ikke fastsatt Forkunnskapskrav:	Undervisningsspråk: Norsk Undervisningssted: Sandnes Undervisningstermin: Høst Obligatorisk undervisning: Ja	Praksisstudier: Nei Praksisomfang: x timer/uker Studentarbeidsomfang Undervisningsomfang: 30 timer Omfang studentstyrt arbeid: 240 timer Totalt antall studentarbeidstimer: 270 timer

Innhold

I emnet *Fagutvikling og intervensjon ved positiv atferdsstøtte (PAS)* legges hovedvekten på utvikling og beskrivelse av tiltak for å forebygge og eller redusere utfordrende atferd. Det empiriske, normative og juridiske rasjonale for tiltaket skal gjennomgås og vurderes, samt hvordan tiltak skal utarbeides, implementeres og evalueres.

I tillegg vil emnet inkludere drøftinger om fagutvikling, forløp i habilitering og fagadministrative systemer. Videre vektlegger vi forskningsmetode med spesiell fokus på design og evaluering, implementering av tiltak, samt fordypning i faktorer som må ligge til grunn for etablering og evaluering av gode tiltak.

Hovedtemaer:

- Implementering av programmer inklusive modeller for god organisering
- Forskningsmetode med hovedvekt på design og evaluering
- Beslutningsprosessen i utarbeidelse av tiltak (fra kartlegging – til evaluering)
- Drøfting av case i lys av juridiske, etiske og faglige vurderinger
- Forebygging og nye løsninger på systemnivå
- Krav og veiledning i forhold til eget fagutviklingsarbeid/forskningsarbeid
- Etiske problemstillinger knyttet til implementering av positiv atferdsstøtte

Læringsutbytte

Etter fullført emne skal studenten ha følgende læringsutbytte, inndelt i kunnskaper, ferdigheter og generell kompetanse:

Kunnskaper:

Studenten

- har kunnskaper om forskningsdesign for å måle endring, egnede metoder for å måle atferd som utfordrer, samt forskningsetiske retningslinjer relatert til målgruppen for utdanningen

- har inngående kunnskap om hvilke faktorer som hemmer og fremmer institusjonalisert omsorg
- har innsikt i tjenesteytere og nærpersoners viktige rolle i å lykkes med endringsarbeid
- Kan analysere og forholde seg kritisk til implementering av programmer og systemer for kvalitetssikring for god faglig standard.

Ferdigheter:

Studenten

- kan analysere eksisterende teorier, metoder og sette dette inn i en praktisk relevant sammenheng
- kan gjennomføre tiltak basert på en helhetlig beslutningsprosess (forløp i habilitering)
- kan formidle god praksis, skriftlig og muntlig

Generell kompetanse:

Studenten

- kan analysere etiske problemstillinger ved gjennomføring av intervensjoner, inkludert problemstillinger knyttet til forskningsmessig dokumentasjon
- behersker språk og uttryksformer for fagområdet positiv atferdsstøtte når det gjelder verdier, teorier og prosesser
- kan bidra til nytenking og utvikling av praksis for å skape gode livsmiljøer for mennesker som er i sårbare livssituasjoner
- kan arbeide selvstendig og i tverrprofesjonell sammenheng med praktiske og teoretiske problemstillinger som angår målgruppen i studiet

Arbeids- og undervisningsformer

- Forelesinger
- Case-vurderinger
- Gruppearbeid
- Framlegg

Obligatoriske aktiviteter

En artikkel skal kort presenteres muntlig for medstudenter, i gruppe eller individuelt

- Deltakelse i praktiske seminarer tilknyttet artikkel må være gjennomført

Vurderingsordning

Vurderingsform	Varighet	Vurderingsuttrykk	Vekting
Individuell besvarelse: 3000 ord (+/- 10 %)		A-F	100/100
Gruppebesvarelse: 4500 ord (+/- 1+ %)			

Utfyllende informasjon om eksamen

Det skriftlige arbeidet kan utformes individuelt eller i gruppe på inntil 3 studenter. Studenten(e) utarbeider en tiltaksplan for person med utviklingshemming/autisme og utfordringer med atferd. Oppgaven skal skrives i artikkelformat; faglig eller vitenskapelig artikkel. Fagutviklingsarbeidet skal beskrives i følge retningslinjene for oppgaveskriving i VID. Arbeidet skal legges fram på siste samling.

Pensum

Cooper, J.O., Heron, T.E. og Heward, W.L. (2014). *Applied Behavior Analysis*. International edition, 2. utg. Essex: Pearson Education Limited (kap. 7,8,9,29)

Gundersen, K. og Moynahan, L. (2014). *Nettverk og sosial kompetanse*. Oslo: Gyldendal Akademisk. (kap. 13)

Holden, B. (2013). *Miljøbehandling. En atferdsanalytisk tilnærming*. Gyldendal Akademisk (kap. 13,14,15)

Jacobsen, D.I. og Thorsvik, J. (2016) *Hvordan organisasjoner fungerer*. 4. opplag. Bergen Fagbokforlaget. (kap 9) 3. utgave (2007) kap. 9 kan også benyttes

Løkke, J. A. og Salthe, G. (2012). Sjekkliste for målrettet tiltaksarbeid: fra normative og deskriptive premisser til tiltak og evaluering. *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*, 39(1), 17-32.

Løkke, J.A. og G. Løkke (2004). Kunnskaper om utforming av konkrete mål: hvor kom kunnskapene fra og med hvilket badevann forsvant de? I: *Diskriminanten*, vol. 31, nr. 3/4, s. 31-52.

www.nta.atferd.no/loadfile.aspx?ldFile=470

McDonnell, A. (2013). *Håndtering av aggressiv atferd med laveffektive tilnærminger*. Universitetsforlaget. (kap 9,10)

Orvik, A. (2015). *Organisatorisk kompetanse. Innføring i profesjonskunnskap og klinisk ledelse*. Cappelen Damm Akademisk.

Sailor, W., Dunlap, G., Sugai, G. og Horner, R. (editors) (2011). *Handbook of Positive Behavior Support*. Springer. (kap. 9,10,18,21,27,28)

Svartdal, F. I: Eikeseth, S. og Svartdal, F. (2010). *Anvendt atferdsanalyse – Teori og praksis*. 2. utgave. Oslo. Gyldendal Akademisk (kap. 7)

Svartdal, F. (2009). *Psykologiens Forskningsmetoder*. En introduksjon. 4. utgave. Fagbokforlaget (kap. 7,8 og 9)